

2.7 Centra dojížděky za prací

V předchozí části rozboru (kap. 2.1.-2.6) byla pracovní dojíždka posuzována v územní struktuře podle okresů, doplňkově i podle velikostních skupin obcí a největších měst. Takové hodnocení územních disparit je silně závislé na stávajícím územně-správním uspořádání. Dojíždka obyvatel za prací je však procesem, do kterého se kromě nesporných „umělých“ vlivů administrativních¹ promítá i určitá míra spontánnosti či přirozenosti. Intenzita dojížděky je dána především přirozenou atraktivitou jednotlivých lokalit, vytvářenou jak dlouhodobým historickým vývojem, tak i ekonomickou úspěšností měst či regionů v současném transformačním období.

Cílem následující části je snaha o přesnější zachycení skutečného rozmístění pracovních příležitostí, jejich struktury a také identifikace významných center kraje. Rozbor je zde doplněn podrobnými tabulkami (viz příloha) s charakteristikami dojíždějících z nejvýznamnějších zdrojových obcí, dojíždkové proudy se zde neomezuji pouze na hranice daného kraje, ale pokrývají celé území ČR.

V Karlovarském kraji bylo zjištěno celkem 9 obcí, do kterých v roce 2001 dojíždělo více jak 1 000 osob. Kromě měst Cheb, Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Ostrov a Sokolov to byly obce Vřesová (2 227 dojíždějících), Vintřítov (1 598 dojíždějících), Františkovy Lázně (1 477 dojíždějících) a Dolní Rychnov (1 340 dojíždějících). Do měst Aš a Kraslice, která jsou současně zbývajících dvěma obcemi s rozšířenou působností, nedojíždělo v roce 2001 ani 1 000 zaměstnaných. Do Aše dojíždělo 954 osob a město se tak řadí na 11. místo v počtu dojíždějících. Do Kraslic dojíždělo 785 osob a řadí se tak na 16. místo v kraji. Významným centrem z hlediska dojížděky je i obec Vřesová, do které dojíždělo 2 227 zaměstnaných. V obci v roce 2001 žila 341 osoba a byla tak významným centrem dojížděky, protože je zde část podniku Sokolovská uhelná a.s., která se zabývá těžbou hnědého uhlí, jeho úpravou a transformací na ušlechtilé druhy energií a také obchodní činností s výslednými produkty a je současně největším zaměstnavatelem v kraji. Ve městech Sokolov a Mariánské Lázně došlo od roku 1991 k mírnému poklesu dojíždějících. Stejně jako v Kraslicích, kde byl ale pokles výraznější, od roku 1991 se počet dojíždějících snížil o 305 osob, tedy o více jak čtvrtinu. V ostatních městech došlo k nárůstu dojíždějících. Největší rozdíl byl zaznamenán v Aši, kde se počet dojíždějících zvýšil o více jak třetinu a dále v Karlových Varech, kde byl nárůst téměř 20%.

Tab. 2.7.1 Dojíždějící za prací do vybraných center dojížděky podle pohlaví a věku

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do obce celkem	z toho podíl žen (v %)	Dojíždějící podle věku (v %)						Podíl dojíždějících denně (v %)
			15 - 24 let	25 - 29 let	30 - 39 let	40 - 49 let	50 - 59 let	60 let a více	
Kraj celkem	50 935	39,4	15,6	15,1	23,3	25,0	19,0	2,0	87,8
Aš	954	44,4	18,2	19,0	22,3	23,5	15,8	1,2	82,2
Cheb	3 455	35,9	16,2	16,6	24,3	22,1	18,7	2,2	83,5
Karlovy Vary	8 690	44,3	17,3	18,4	24,2	22,1	16,1	1,9	85,4
Kraslice	785	50,4	14,0	15,5	22,7	28,3	17,5	2,0	91,3
Mariánské Lázně	2 523	53,4	18,6	15,5	22,4	25,0	16,6	1,9	83,5
Ostrov	1 724	36,5	18,2	16,5	21,1	25,5	16,7	2,0	84,2
Sokolov	5 171	41,5	13,0	13,6	25,1	25,4	20,8	2,1	93,1

Do **sedmi hlavních center** kraje dojíždělo 45,7% (23 302 osoby) všech dojíždějících v kraji. Z nich bylo 39,4% žen (10 030 žen) a ze souhrnu všech vyjíždějících žen představovaly 50% ženy, které vyjížděly za prací z obce. U mužů byl podíl vyjíždějících do těchto center 43,0% všech vyjíždějících. Město Cheb bylo centrem, kam dojížděl největší podíl mužů (64,1%), naopak centrem s největším podílem dojíždějících žen byly Mariánské Lázně (53,4%), centrum lázeňství chebského okresu. Kraslice byly druhým centrem, kde převyšovala dojíždka žen (50,4% dojíždějících) nad muži.

Podíl **denně dojíždějících** zaměstnaných je 87,8% všech dojíždějících. Ze sedmi vybraných center dojíždí denně největší podíl do Sokolova (93,1%) a do Kraslic (91,3% zaměstnaných). Ostatní centra

¹ Dojíždka za prací je ovlivněna současným územním uspořádáním díky přímé vazbě pracovních míst ve veřejném sektoru (veřejná správa, zdravotnictví, školství, soc. služby) na správním uspořádání státu. Přitom podíl veřejného sektoru na celkové zaměstnanosti se v celonárodním měřítku blíží 25 %.

Je však třeba připomenout, že silně administrativně determinovány jsou především vztahy obyvatel ke správním institucím, zdravotnickým a do značné míry i ke školským zařízením. Zároveň jde o jevy, o kterých (s výjimkou dojížděky žáků a studentů do škol) nelze v současnosti získat žádné ucelené, územně podrobně členěné statistické údaje. Naopak za relativně „přirozené“ procesy lze označit především pohyby za prací, za nákupy, za kulturou, nebo migraci obyvatel.

nedosahují podílu denní dojížděky v kraji, nejmenší podíl byl v Aši, kam dojíždělo 82,2% zaměstnaných denně. Nejpočetnější skupinou osob dojíždějících do center byly zaměstnaní ve věku 40-49 let, kteří představovali čtvrtinu všech dojíždějících. Ve městech Cheb a Karlovy Vary byla nejvíce zastoupena skupina osob ve věku 30-39 let.

Tab. 2.7.2 Dojížděka za prací do vybraných center dojížděky podle nejvyššího ukončeného vzdělání

Kraj, centrum dojížděky	Vyjíždějící z obce					Dojíždějící do obce				
	celkem	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (v %)				celkem	z toho nejvyšší ukončené vzdělání (v %)			
		základní a bez vzdělání	učňovské a střední bez mat.	střední s mat. a vyšší	vysoko- školské		základní a bez vzdělání	učňovské a střední bez mat.	střední s mat. a vyšší	vysoko- školské
Kraj celkem	55 333	13,6	46,5	32,1	7,7	50 935	14,1	47,6	31,4	6,8
Aš	1 488	14,5	42,4	36,0	7,0	954	17,6	48,4	28,2	5,7
Cheb	3 202	8,8	38,3	41,8	10,9	3 455	10,1	42,8	37,0	10,0
Karlovy Vary	4 812	5,7	33,9	40,9	19,2	8 690	11,1	44,2	36,9	7,7
Kraslice	1 005	8,5	43,2	41,0	7,3	785	18,2	54,3	24,1	3,2
Mariánské Lázně	1 806	6,5	37,8	37,8	17,7	2 523	13,8	47,6	31,3	7,0
Ostrov	3 183	10,3	44,5	36,4	8,6	1 724	10,4	42,3	35,6	11,5
Sokolov	4 542	12,5	50,1	30,5	6,8	5 171	12,0	41,5	36,8	9,6

Z výše uvedených center vyjíždělo v roce 2001 celkem 36,2% osob a dojíždělo sem 45,7% vyjíždějících osob, takže saldo dojížděky za tato centra bylo kladné (3 264 osob). U jednotlivých měst byla ale situace odlišná. Záporného salda dosáhla města Aš (-534 osoby) a Kraslice (-220 osob) a bylo způsobeno především vyjížděkou osob se středoškolským vzděláním s maturitou a vyšším vzděláním. Dalším městem se záporným saldem byl Ostrov (-1 459 osob). Záporné saldo bylo způsobeno hlavně vlivem Karlových Varů, kam dojíždělo za prací 43,2% všech denně vyjíždějících z Ostrova. Ostatní města měla saldo kladné. Cheb 253 osob, Sokolov 629 osob, do Mariánských Lázní dojíždělo o 717 osob více než vyjíždělo a největší hodnotu kladného salda dosáhly Karlovy Vary, a to 3 878 osob. Karlovy Vary jsou z celého kraje nejsilnějším centrem dojížděky, celkem sem za prací dojíždí 17,1% všech vyjíždějících z obce v kraji. Největší podíl vyjíždějících zaznamenaly osoby s učňovským a středním vzděláním bez maturity, které představují třetinu ve vzdělanostní struktuře zaměstnaných v Karlovarském kraji. Více je jen osob se základním vzděláním, ale u těch je zase vysoká nezaměstnanost a mezi vyjíždějící za prací tedy nespádají. Do měst Aš a Kraslice dojíždí více osob se základním a středoškolským vzděláním bez maturity, než je krajský průměr a naopak zaměstnaní s maturitou a vysokoškolským vzděláním sem dojíždí méně než vykazuje krajský průměr. To je dáno především převyšující nabídkou míst pro osoby s nižším nebo základním vzděláním. Do všech ostatních center kraje dojíždí více osob s vyšším vzděláním. Největší poměr vysokoškoláků dojíždí do Ostrova. Ti tvoří 11,5% všech dojíždějících. Absolutně nejvíce vysokoškoláků dojíždí do Karlových Varů (673) a představují pětinu všech vysokoškolsky vzdělaných zaměstnaných vyjíždějících v Karlovarském kraji za prací. Na druhou stranu více jak pětina vysokoškoláků z Karlových Varů za prací vyjíždí. Ochota cestovat za prací na větší vzdálenosti je u vysokoškolsky vzdělaných lidí nejvyšší z důvodů většinou omezené nabídky specializovaných míst v místě bydliště a jistě i motivací vyššího finančního ohodnocení.

Tab. 2.7.3 Dojíždějící za prací do vybraných center dojížděky podle odvětví

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do obce celkem	Dojíždějící podle odvětví (v %)					Denně dojíždějící podle času stráveného na cestě (v %)			
		průmysl	staveb- nictví	obchod	doprava a telekomun.	škol.,zdrav., soc.činnosti	do 14 minut	15 - 29 minut	30 - 59 minut	60 minut a více
Kraj celkem	50 935	39,9	9,1	8,5	6,1	9,5	18,0	42,5	34,5	4,8
Aš	954	44,5	7,0	8,4	2,6	5,1	17,3	39,0	38,1	5,2
Cheb	3 455	20,4	12,0	11,1	14,8	10,2	10,3	36,4	44,7	8,2
Karlovy Vary	8 690	19,7	14,6	13,0	8,5	10,8	9,8	38,4	43,9	7,8
Kraslice	785	57,3	3,6	5,7	4,7	5,1	16,9	47,6	29,6	6,0
Mariánské Lázně	2 523	20,6	10,3	9,6	5,6	15,7	20,6	47,8	27,9	3,5
Ostrov	1 724	34,8	10,9	10,1	7,0	13,6	13,2	44,4	35,9	6,3
Sokolov	5 171	34,7	9,6	8,9	8,6	13,6	16,2	43,6	35,3	4,7

Průmysl jako odvětví s nejvyšším podílem dojíždějících celkem, zůstává i hlavním odvětvím pro dojíždějící do největších center v kraji. Největší měrou se podílí na dojížděci do Kraslic, kam do průmyslových podniků dojíždí 57,3% zaměstnaných. Absolutně nejvíce zaměstnaných v průmyslu (1 792 osob) dojíždí do Sokolova, kde tvoří 34,7% všech dojíždějících. Na druhém místě v podílu dojíždějících jsou zaměstnaní ve školství, zdravotnictví a sociálních činnostech ve městech Mariánské Lázně, Ostrov a Sokolov. Do Aše dojíždí na druhém místě nejvíce pracujících v obchodě, v Chebu jsou to zaměstnaní v dopravě a telekomunikacích, v Karlových Varech je to oblast stavebnictví a v Kraslicích je na druhém místě, stejně jako v Aši, obchod.

Tab. 2.7.4 Dojíždějící denně za prací do center dojížděky podle použitého dopravního prostředku

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do obce celkem	z toho použitý dopravní prostředek (v %) ¹⁾												
		autobus	vlak	MHD	automobil - řidič	automobil - spolucestující	motocykl	kolo	jiný	autobus + vlak	autobus + MHD	vlak + MHD	ostatní kombinace	žádný dopravní prostředek
Kraj celkem	50 935	30,9	4,8	5,4	25,5	8,0	0,1	2,0	0,7	2,7	1,9	0,6	10,3	6,3
Aš	954	34,1	3,4	2,3	26,4	9,0	0,0	1,3	0,4	3,2	0,7	0,1	7,9	10,4
Cheb	3 455	22,7	12,3	3,2	27,0	6,0	0,1	1,2	0,5	6,6	0,8	1,1	10,9	6,9
Karlovy Vary	8 690	30,6	4,4	5,4	27,1	7,0	0,0	0,9	0,5	3,7	4,5	0,8	9,7	5,0
Kraslice	785	45,5	9,4	0,4	20,1	4,7	0,4	1,5	1,1	1,0	0,0	0,3	7,9	7,4
Mariánské Lázně	2 523	21,7	6,4	12,9	25,8	7,3	0,1	1,1	0,7	3,3	3,3	1,2	8,8	6,4
Ostrov	1 724	34,2	3,7	2,3	27,4	8,1	0,1	1,5	0,6	2,3	2,2	0,6	11,0	5,0
Sokolov	5 171	28,3	7,1	7,3	24,7	6,6	0,2	2,0	0,8	2,6	1,9	0,9	11,8	5,6

¹⁾ dopravní prostředek se týká denní dojížděky z místa bydliště (i přechodného) do místa pracoviště

Do většiny center dojížděli lidé 15 až 29 minut. Výjimku tvořila města Cheb a Karlovy Vary, kde doba dojížděky byla delší, většině zaměstnaných trvala cesta do práce 30 až 59 minut. Na delší čas trávený cestou do práce má především vliv větší rozloha těchto měst i menší počet lidí ochotných chodit do práce pěšky, a tím i hustší doprava.

K hlavním způsobům **dopravy do zaměstnání** patřil autobus a automobil. Do Chebu cestovalo nejvíce osob (27,0%) automobilem a autobusem (22,7%). Stejně tak do Mariánských Lázní cestovalo nejvíce zaměstnaných automobilem. Pracující dojíždějící do ostatních center nejvíce využívali autobusovou přepravu, a to nejvíce v Kraslicích, kde autobusem dojíždělo 45,5% osob. Absolutně nejvíce cestujících automobilem dojíždělo do Karlových Varů (2 355 osob) a tvořili 18,2% všech vyjíždějících z obce za prací automobilem. Služeb ČD k cestě do práce využívalo v kraji 4,8% osob, do Chebu pak dojíždělo 12,3% zaměstnaných. Z celkového počtu osob používajících vlaku k cestě do práce představovali ti, kteří dojížděli do Chebu 17,2% denně vyjíždějících z obce. Nejvyužívanější MHD je v Mariánských Lázních, kde 12,9% pracujících denně takto dojíždí. Do Karlových Varů dojíždělo celkem 39,9% všech osob, které kombinovali autobus a MHD. Pěšky chodilo nejvíce lidí za prací do Aše.

Tab. 2.7.5 Balance dojížděky za prací v centrech dojížděky

Kraj, centrum dojížděky	Dojíždějící do centra			Vyjíždějící z centra			Saldo dojížděky		
	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Karlovy Vary	8 690	4 843	3 847	4 812	3 370	1 442	3 878	1 473	2 405
Sokolov	5 171	3 026	2 145	4 542	2 860	1 682	629	166	463
Cheb	3 455	2 213	1 242	3 202	1 859	1 343	253	354	-101
Mariánské Lázně	2 523	1 176	1 347	1 806	1 234	572	717	-58	775
Ostrov	1 724	1 095	629	3 183	1 733	1 450	-1 459	-638	-821
Aš	954	530	424	1 488	998	490	-534	-468	-66
Kraslice	785	389	396	1 005	664	341	-220	-275	55

Mezi centra se záporným saldem patří města Aš (-534 osoby), Kraslice (-220 osob) a Ostrov (-1 459 osob). Na záporném saldu Aše se z 87,6% podílí muži, kteří vyjíždějí za prací do vzdálenějšího, ale atraktivnějšího Chebu. Z Ostrova pak jsou pracující více směřováni do Karlových Varů. Nejvyšší kladné

saldo z center měly Karlovy Vary (3 878 osob). Rozdílná situace v saldu dojíždějících byla u mužů a žen. Zatímco ženy ve většině center dosahovaly kladného salda, u mužů byla většina sald záporných. To je dáno především menší ochotou žen cestovat na větší vzdálenosti kvůli starosti o děti a rodinu, a tak ženy směřují především do center nejbližší položených jejich domovu nebo z center vůbec nevyjíždějí. Absolutně nejvíce žen (3 847) dojíždělo do Karlových Varů a představovalo 19,2% všech žen dojíždějících do obce v kraji. Zároveň představovaly 38,4 % žen dojíždějících do největších center a znovu tím potvrdily velikou atraktivnost Karlových Varů na pracovním trhu.

Tab. 2.7.6 Bilance dojížděky za prací v centrech dojížděky 1980 - 2001

Centrum dojížděky	Dojíždějící		Vyjíždějící		Saldo dojížděky		Obsazená pracovní místa		Obsazená pracovní místa	
	2001	1991	2001	1991	2001	1991	celkem 2001	na 1000 zaměstnaných ¹⁾	celkem 1991	na 1000 ekonomicky aktivních ¹⁾
Aš	954	706	1 488	1 362	-534	-656	5 659	914	6 053	902
Cheb	3 455	3 094	3 202	3 061	253	33	16 251	1 016	17 663	1 001
Karlovy Vary	8 690	7 016	4 812	6 056	3 878	960	29 557	1 151	31 746	1 031
Kraslice	785	1 090	1 005	1 005	-220	85	3 339	938	4 386	1 019
Mariánské Lázně	2 523	2 703	1 806	1 880	717	823	8 023	1 098	9 136	1 099
Ostrov	1 724	1 614	3 183	3 067	-1 459	-1 453	6 886	825	8 561	854
Sokolov	5 171	5 411	4 542	5 642	629	-231	12 490	1 053	14 042	983

¹⁾ bydlících na příslušném území

Ze srovnání sald let 1991 a 2001 vyplývá, že za posledních 10 let se situace zhoršila nejvíce v Kraslicích. Nejenže sem dojíždělo v roce 2001 o 28% méně pracujících, než v roce 1991, ale saldo města se z kladné hodnoty dostalo do záporné. Ke zhoršení salda došlo také v Mariánských Lázních, ale pouze zanedbatelně a saldo i přes pokles dojíždějících zůstalo kladné (717 osob). Záporné saldo Ostrova se také nezměnilo, ale nedošlo ani k jeho většímu propadu, takže lze říci, že struktura dojížděky do města se od roku 1991 nijak výrazně nezměnila. Ostatní města svoje saldo zlepšila. K největšímu nárůstu salda došlo u Karlových Varů. Do města v roce 2001 dojíždělo o 1 674 osob více a navíc se počet vyjíždějících snížil o 1 244 osob. Ke zlepšení došlo i v Sokolově, který ještě v roce 1991 dosahoval salda záporného. I když sem v roce 2001 dojíždělo méně osob za prací, kladné saldo způsobil velký pokles vyjíždějících (o 1 100 osob). Také při hodnocení jednotlivých center z hlediska obsazených pracovních míst na 1 000 zaměstnaných osob došlo proti roku 1991 k rozdílům. Tento ukazatel je větší než 1 000 na území s kladným saldem a menší než 1 000 na území se záporným saldem, tzn. že města se zjištěným údajem nižším než 1 000 nabízejí pracovní příležitosti pouze části obyvatel, část jich musí hledat práci mimo město. U většiny center došlo ke zlepšení obsazení pracovních míst na 1 000 zaměstnaných. Pouze v Kraslicích a Ostrově došlo k mírnému poklesu, u ostatních měst se situace vyvíjela k lepšímu. Nejlépe z center na tom byly Karlovy Vary, kde se od roku 1991 zvýšil počet pracovních míst na 1 000 zaměstnaných o 120 míst. Sokolov byl na druhém místě s nárůstem 70 míst a na třetím místě bylo město Cheb s 15 dalšími pracovními místy na 1 000 pracujících.